

2) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика особистості школяра, яка передбачає формування в нього здатності до набуття досвіду іншомовного спілкування в усній та письмовій формах у різних сферах життєдіяльності відповідно до програмових вимог і сприяє засвоєнню культурних цінностей народу, мова якого вивчається.

Формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності – забезпечує діяльність, яку доцільно здійснювати у формі діалогу культур, яку має організувати вчитель і/або сприяти цьому зміст підручника як основного засобу навчання у межах таких структурних компонентів: *мотиваційного* (ставлення учнів до навчання й усвідомлення соціальної потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, формування ціннісних орієнтацій); *когнітивного* (знання, уміння, навички, досвід іншомовної комунікативної діяльності, що дає змогу адаптуватися до особливостей сучасного світового соціуму); *діяльнісного* (способи і форми виконання навчальних дій, спрямованих на усвідомлене оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю); *контрольно-оцінного* (самооцінювання і самоконтроль рівня власних навчальних досягнень); *рефлексивного* (самоаналіз, самооцінка, самокорекція процесу і результатів навчання та пошуку шляхів їх удосконалення) [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning. Official Journal of the European Union. 4.6. 2018.

2. Редько В.Г., Шаленко О.П., Сотникова С.І., Коваленко О.Я., Коропецька І.Б., Якоб О.М., Самойлюкевич І.В., Добра О.М., Кюр Т.М. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти № 795. 2021. https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni_prohramy/2021_/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.mov.5-9-kl/Inoz.mov.5-9kl.Redko.ta.in.14.07.pdf

3. Редько В.Г. Теоретико-методичні засади компетентнісно-діяльнісної технології навчання іноземних мов. *Fundamental and applied researches in practice of scientific schools: International Scientific Journal*. 2018. Number 2. Volume 26. P. 313–320.

4. Редько В.Г. Концептуальні засади визначення цілей, змісту і структури модельних навчальних програм з іноземних мов для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*. 2012. Вип. 4. С. 116–125.

Тетяна РЕМЕХ
(Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ПРЕДМЕТІВ І КУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України внесла значні корективи практично в усі сфери життєдіяльності українського суспільства і держави. Сутнісних змін зазнав і освітній процес та викладання навчальних предметів і курсів у закладах загальної середньої освіти. Події в Україні останнього року

увиязли низку питань щодо змісту освіти й організації освітнього процесу. Зупинимося детальніше на актуальних проблемах викладання суспільствознавчих предметів і курсів, зокрема, таких як «Основи правознавства» (9 клас) і «Громадянська освіта» (10 клас).

Підкреслимо, що навчальні програми означених вище предмета та інтегрованого курсу укладені відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 року, в якому освітня галузь «Суспільствознавство» утворена двома компонентами – історичним і суспільствознавчим, які мають окрему мету та завдання [1].

Метою навчання суспільствознавства визначено «створення умов для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина України, члена європейської і світової спільноти, що здатний сприймати та ефективно відповідати на сучасні індивідуальні та суспільні виклики і загрози» [1]. Ця мета реалізується через: 1) досягнення завдань суспільствознавчої освіти, серед яких «формування в учнів цілісної системи вмінь і навичок дослідження суспільних проблем, пропонування способів їх розв'язання, проведення аналізу та оцінювання суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі; здійснення самостійного пошуку у різних видах джерел інформації про життя суспільства і людини в ньому; формування активної громадянської позиції, загальнолюдських моральних якостей, правової та економічної культури, мотивації до соціальної активності»; 2) формування (укладання) змісту відповідно до змістових ліній суспільствознавчого компоненту як-от «людина в суспільно-політичній сфері, людина в соціальній сфері, людина у правовій сфері, людина в економічній сфері, людина в культурно-духовній сфері» [1]. Принагідно зауважимо, що наскрізні лінії уявляють соціально значимими надпредметними темами, засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей.

Зауважимо, що в нинішніх умовах, на наше переконання, зазначені вище мета та завдання суспільствознавчого компоненту набувають ще більшої ваги. Щодо змісту суспільствознавчої освіти, то зазнав оновлення, як результат, сутнісних змін. У чинних навчальних програмах предмета «Основи правознавства» (9 клас) [2] та інтегрованого курсу «Громадянська освіта» (10 клас) [3] уточнено програмові завдання, оновлено поняттєвий апарат, у змісті увиразнено питання, пов'язані з гідністю людини, правами людини і дитини, правовим режимом воєнного стану, збройним конфліктом тощо, уведено питання з основ Міжнародного гуманітарного права, безпекової поведінки, відповідальності за воєнні злочини, солідарності світової спільноти та ін.

Наголосимо, що для мінімізації навантаження на учнів/учениць, слід оптимізувати зміст суспільствознавчих предметів і курсів, особливо в умовах синхронного й асинхронного навчання. Передусім мова може йти про скорочення опрацювання учнями/ученицями текстів підручників. Більш ефективними видаються обговорення нагальних суспільно значимих проблем, перегляд відеоматеріалів, мікродослідницькі проєкти (індивідуальні/групові), віртуальні подорожі, творчі роботи (презентації, есеї) тощо.

Громадянськознавчі сюжети мають бути спрямовані на глибше розуміння учнівством національної ідентичності, гуртування української нації в умовах війни та після-

воєнної відбудови; осмислення зв'язків між минулим і сучасним України, між світовими, європейськими, державними та регіональними процесами. Такі сюжети мають формувати історичну пам'ять, демонструвати незламність українського народу, консолідацію демократичної світової спільноти у протистоянні агресору.

Одним із основних завдань учителів суспільствознавчих предметів/курсів є й залишається розвиток критичного та системного мислення, навичок медіаграмотності учнів/учениць. Учитель має добирати пізнавальні завдання, виконуючи які учні/учениці мали б можливість дискутувати, розглядати контрверсійні питання, шукати, відбирати й аналізувати інформацію, ставити до різних джерел інформації запитання, створювати графічні організатори (наприклад, порівняльні таблиці, діаграми, кластери, асоціативні куці). Важливо виробляти в учнів/учениць вміння свідомо сприймати та критично тлумачити інформацію, розрізнати реальність та створену за допомогою соціальних мереж її віртуальну симуляцію, виявляти пост правду, прояви пропаганди, фейки, джінсу тощо. Слід обговорювати з учнями/ученицями питання безпеки і правил поведінки, способи захисту себе й представників близького оточення в умовах збройного конфлікту. При цьому надважливо добирати віковідповідний контент для завдань, вправ, проєктів, досліджень та обговорень, обов'язково враховуючи психоемоційний стан учнів/учениць.

Зазначимо також, що ефективним буде й інтеграція окремих тем із правознавства, громадянської освіти з певними темами курсів історії, української літератури, предмета «Захист України».

Важливо, щоб навчання учнів/учениць суспільствознавчих предметів і курсів уможлиблювало розвиток навичок взаємодії та співпраці, комунікативних навичок, було практикоорієнтованим, тобто спрямованим не лише на набуття ними знань, а й на їх практичне застосування в навчальних і життєвих ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.03.2023).

2. Основи правознавства. 9 клас. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Затверджено та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698). URL: <http://surl.li/ctvcd> (дата звернення: 20.03.2023).

3. Громадянська освіта (інтегрований курс). 10 клас. Рівень стандарту: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. 22 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 20.03.2023).